

Kadına Yönelik Şiddet ve İnsan Hakları İzleme

Etkiniz Bilgi Notu: Etkiniz E-Öğrenme Modülü:
İnsan Hakları İzleme ve Savunuculuğu
Araç Kutusu

ETKİNİZ
AB PROGRAMI

İÇİNDEKİLER

<u>Başlarken</u>	<u>1</u>
<u>Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Kadına Yönelik Şiddet</u>	<u>4</u>
<u>Kadına Yönelik Şiddet İzlemek ve Raporlamak</u>	<u>5</u>
<u>Kadına Yönelik Şiddet İzlemelerinde Başvurulabilecek Uluslararası Mekanizmalar</u>	<u>8</u>
<u>Avrupa Konseyi Mekanizmaları</u>	<u>8</u>
<u>Birleşmiş Milletler Mekanizmaları</u>	<u>9</u>
<u>Özel Raportörler</u>	<u>10</u>
<u>Ekibiniz İçin Egzersiz Önerileri</u>	<u>10</u>
<u>İlginizi Çekebilir!</u>	<u>11</u>

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla WEglobal S.r.l liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir. Etkiniz uzmanı Ebru Hanbay Çakır tarafından hazırlanan bu kaynak, Etkiniz AB Programı Uzaktan Öğrenme Portalında yer alan "İnsan Hakları İzleme ve Savunuculuğu Araç Kutusu" Eğitim Modülünün bir parçasıdır, lütfen modüle ulaşmak için portala erişin: www.egitim.etkiniz.eu

BAŞLARKEN

Kadına yönelik şiddet bir insan hakları sorunudur. Bu nedenle insan hakları perspektifiyle izlenmesi hayati öneme sahiptir. İnsan hakları izleme çalışmaları sayesinde devletin kadınlara yönelik yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği değerlendirilebilir; görünmeyen, gizli kalmış ihlaller ortaya çıkarılır. Elde edilen veriler hem ulusal hem uluslararası mekanizmalara sunularak devletler üzerinde baskı kurar, yasa ve politika değişikliklerini teşvik eder. Özellikle yoksulluk, etnik kimlik, engellilik gibi kesişen eşitsizlikleri hesaba katmak, şiddetin karmaşık doğasını anlamak açısından gereklidir. Bu nedenle kadına yönelik şiddetin sistemli biçimde izlenmesi, sadece bireysel hak ihlallerini belgelemek değil; **yapısal eşitsizlikleri açığa çıkarmak, kamu politikalarını dönüştürmek ve kadınların insan haklarının hayata geçirilmesini sağlamak için vazgeçilmezdir.**

Bu bilgi notunu bir araç olarak kullanarak, aşağıdaki alanlarda güçleneceksiniz:

- Kadına yönelik şiddet ile ilgili temel kavramları tanımlamak
- Bir insan hakları sorunu olarak kadına yönelik şiddeti anlamak
- Kadına yönelik şiddeti izlemek ve raporlamak konusunda bilgi sahibi olmak
- Kadına Yönelik Şiddet İzlemelerinde Başvurulabilecek Uluslararası Mekanizmaları tanımak

Kadına Yönelik Şiddet Nedir?

Kadınlar dünyanın her yerinde cinsiyetleri nedeniyle şiddete maruz kalmaktadır. Söz konusu şiddet bireysel bir mesele değil, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan yapısal ve toplumsal bir sorundur. Coğrafi, ekonomik, sosyo-kültürel, etnik ve dini farklılığa bakılmaksızın dünyada pek çok kadının toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalması, bu sorunu dünyadaki en yaygın insan hakları ihlallerinden birisi haline getirmektedir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)^[1], kadına yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ve ev içi şiddeti şu şekilde tanımlar:

^[1] <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

Kadına Karşı/Yönelik Şiddet; “ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir ve bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır.”

Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet; “Doğrudan kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet anlamına gelir.”^[2]

Ev İçi Şiddet; “mağdur faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da, aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet anlamına gelir.”^[3]

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinde (CEDAW) doğrudan kadına karşı şiddet ile ilgili bir tanıma yer verilmemiştir. Daha sonraki 12 ve 19 sayılı Genel Tavsiye Kararlarında, kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık biçimi olarak tanımlanmıştır.

Komite, CEDAW’ın 35 sayılı tavsiye kararında kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti; “kadınların erkeklere kıyasla ikincil konumlarını ve basmakalıp rollerini kalıcı hale getiren temel sosyal, siyasi ve ekonomik araçlardan biri olarak görmektedir.”^[4]

Kadına Yönelik Şiddet Türleri:

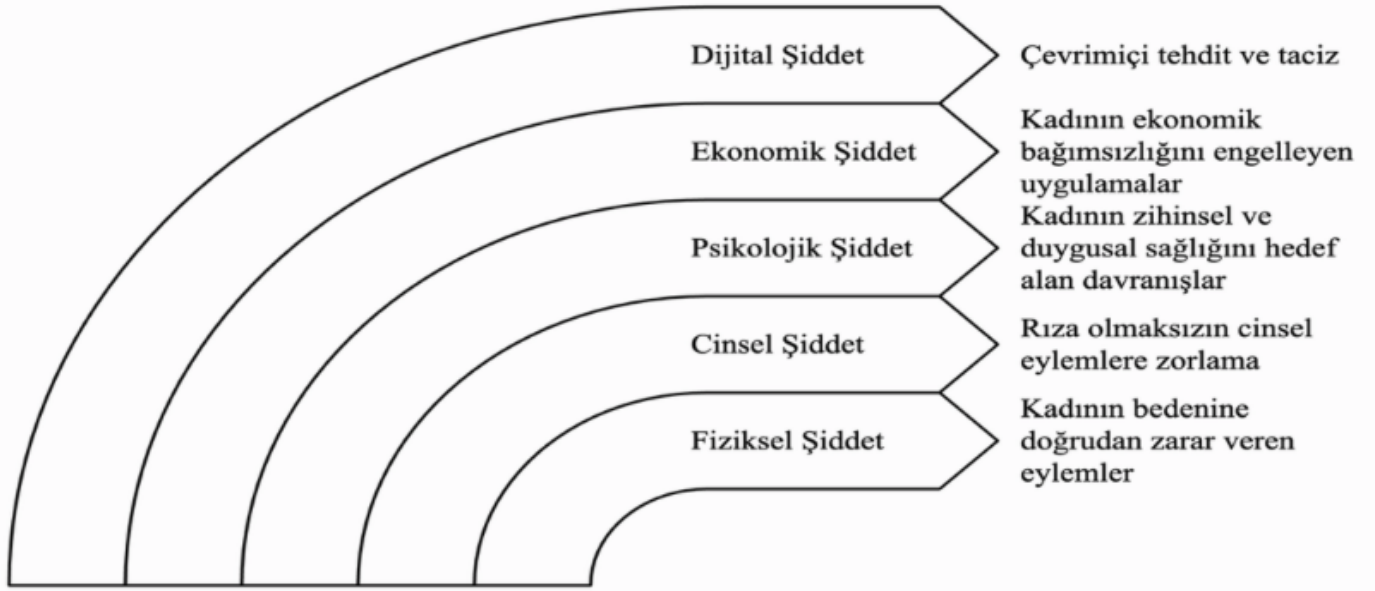
Kadınlar özel, kamusal ve dijital alanda şiddetin farklı türlerine maruz kalabilmektedir. Bu şiddet fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel ve dijital şiddet biçimlerinde yaşanabilir.

^[2] <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

^[3] <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

^[4] <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-%C3%A7eviri-Nazan-Moro%C4%9Flu.pdf>

Kadına Yönelik Şiddetin Çeşitli Biçimleri

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte dijital şiddetin yaygınlığı ve biçimleri artmıştır. İstanbul Sözleşmesinin izleme mekanizması olan “Kadınlara Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu” (GREVIO)’nun 20 Ekim 2021 tarihli 1 No’lu Genel Tavsiyesi dijital şiddeti, geleneksel şiddet biçimlerinin bir uzantısı ve güç dengesizliklerinin yeni bir ifadesi olarak tanımlar.^[5]

UNUTMAYIN!

Kadına yönelik şiddet; evde, sokakta, dijital ortamda, işyerinde ortaya çıkabilir. Nerede yaşanır yaşınsın, suç ve insan hakları ihlalidir. Devletlerin görevi sadece cezalandırmak değil, önlemek, korumak ve sistematik çözümler geliştirmektir.

^[5] <https://nazanmoroglu.com/kadinlara-yonelik-dijital-siddet-hakinda-grevio-1-no-lu-genel-tavsiye/>

Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet dünya üzerindeki en yaygın insan hakları ihlallerinden birisidir. BM verilerine göre tahmini 736 milyon kadın (dünyadaki her 3 kadından biri) hayatlarında en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel yakın partner şiddetine, partner olmayan cinsel şiddete veya her ikisine birden maruz kalmıştır (15 yaş ve üzeri kadınların %30'u). 2023 yılında dünya çapında yaklaşık 51.100 kadın ve kız çocuğu yakın partnerleri veya diğer aile üyeleri tarafından öldürülmüştür.^[6]

Türkiye’de 2014 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca yaptırılan “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçlarına göre Türkiye’de her 3 kadından biri fiziksel her 2 kadından biri psikolojik şiddete maruz kalmaktadır.^[7]

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu verilerine göre, 2024 yılında Türkiye’de 394 kadın cinayeti ve 259 şüpheli ölüm gerçekleşmiştir.^[8]

Tüm bu veriler kadına yönelik şiddetin vahametini ve boyutunu ortaya koymaktadır. Dünya üzerinde yaşayan her 3 kadından birinin yaşadığı bu sorun kadınların başta yaşam hakkı olmak üzere eğitim, sağlık, barınma, çalışma hakkı gibi pek çok hakka erişimini de engellemektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet temel bir insan hakları sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin boyutunun ve bu şiddeti yaşayan kadınların, kız çocuklarının yaşadığı hak ihlallerinin ortaya konması, bu konudaki uluslararası sözleşmelerin uygulanıp uygulanmadığı, bu sözleşmelerin hayata geçmesini sağlayan ulusal mevzuatın oluşturulup oluşturulmadığı, var olan yasaların uygulanma pratikleri, ilgili mekanizmaların kurulup kurulmadığı, söz konusu mekanizmaların sunduğu hizmetin belirli standartlara uygun olup olmadığı gibi konularda yapılacak izleme çalışmaları, insan hakları açısından önemlidir. Kadına yönelik şiddetin bireysel bir mesele değildir, devletin imza attığı uluslararası sözleşmelerle yükümlü olduğu; şiddetin ortaya çıkmasını engelleyecek sosyal, kültürel ve hukuki önlemleri almak, şiddete maruz kalanları etkili biçimde korumak ve desteklemek, faillerin adil yargılanmasını ve cezasızlığın önlenmesini sağlama görevleri ve sorumluluğu nedeniyle ulusal ve uluslararası ölçekte bir insan hakları meselesidir.

[6] <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-ending-violence-against-women>

[7] https://hips.hacettepe.edu.tr/turkiyede_kadina_yonelik_aile_ici_siddet_arastirma-101

[8] <https://www.bbc.com/turkce/articles/ced87ln92zno>

Kadına Yönelik Şiddet İzlemek ve Raporlamak

Kadına yönelik şiddeti izlemek sadece durumu belgelemek değil, devletin bu konudaki yükümlülüğünü görünür kılmak ve hesap sormak için güçlü bir savunuculuk aracı ortaya koymaktır.

Bunun ilk adımı insan hakları izleme adımlarını ve yaklaşımını bilmek ve izleme çalışması boyunca bu çerçevede hareket etmektir. İnsan hakları izleme hakkında daha fazla bilgi için “Etkiniz AB Programı Hak Örgütleri İçin İnsan Haklarını İzleme Rehberi”ne bakılabilir.^[9]

Bu çerçevede izleme yapacakların neyi, nasıl, ne zaman ve hangi yöntemlerle izleyeceğini belirleyecek temel bir planlama yaparak, izleme adımlarını ortaya koyması gerekir. İzleme yapılan alandaki uluslararası insan hakları standartlarını bilmek neyin/nelerin ve nasıl izleneceği konusunda yol gösterici olacaktır. Kadına yönelik şiddetle ilgili insan hakları standartlarının yanı sıra izleme kapsamında 18 yaşından küçük çocuklar varsa, çocuk hakları, engelli ve göçmen kadınlar varsa engelli hakları ve göçmen hakları, insan ticaretine maruz kalmış kadınlar için insan ticareti ile ilgili uluslararası standartlarda izleme kapsamına dahil edilmelidir.

Gösterge belirlemek, hangi göstergelerin kullanılacağına karar vermek yapılacak izleme çalışması için hangi verilerin toplanması gerektiği sorusuna da cevap verecektir. Örneğin, şiddet nedeniyle polis/jandarmaya başvurmuş kadınların hangi oranda koruma kararı aldığı bir göstergedir. Bu gösterge aynı zamanda bu verinin neler olabileceği, nerelerden, nasıl toplanabileceği konusunda da yol gösterici olacak ve veri toplama yöntemlerinizin seçilmesini sağlayacaktır. Görüşme, odak grup, anket, gözlem, medya taraması, bilgi edinme başvurusu vb. araçlardan biri ya da birkaçı veri toplama yönteminiz olurken, bu bilgiyi temin etmek için bilgisine başvuracağınız şiddete maruz kalmış kadınlar, uzmanlar, kurum ve/veya STÖ çalışanları, raporlar, araştırmalar ise veri kaynaklarınızı oluşturacaktır.

İnsan hakları izleme çalışmalarında toplanacak verilerin cinsiyete duyarlı bir biçimde toplanması önemlidir. Ancak cinsiyete duyarlı verinin sadece kadın-erkek olarak kategorize edilmesi yetmez, kesişimsellik de hesaba katılmalıdır. Bunun için Kadına yönelik şiddetin izlenmesi kapsamında veri toplarken cinsiyetin ötesine geçerek kadınları yaş, engellilik, göçmenlik, etnik kimlik, cinsel yönelim gibi kesişen kimlikleri dikkate alacak şekilde belirlemek gerekir. Kesişimsellik, sadece çeşitlilik olarak değil, eşitsizliğin derinliğini, nedenlerini ve etkilerini anlamak için de gözetilmesi gereken bir yaklaşım olarak görülmelidir:

^[9] <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2021/12/izleme-rehberi-2-compressed.pdf>

Örn: Genç kadınların yaşadığı şiddet türlerine yönelik bir izleme çalışması yapılacak ise; görüşülecek genç kadınların evli-bekar, çalışan-çalışmayan, çocuğu olan-olmayan, kırdakentte yaşayan, engeli olan-olmayan, yoksul olan-olmayan, eğitim durumu farklı olan, cinsel yönelimi farklı olan, göçmen/mülteci kadınları da kapsayacak şekilde seçilmesine dikkat etmek.

Örn: Bir Sığınak izlemesi yaparken sadece sığınak sayısına değil, o sığınanın engelli kadınlar için erişilebilir olup olmadığına, göçmen/mülteci kadınların, seks işçisi kadınların; cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, toplumsal cinsiyet ifadesi ve toplumsal cinsiyete ilişkin özellikleri^[10] temelinde kapsayıcı biçimde tüm kadınların sığınaklara kabul edilip edilmediğine bakmak.

Kadına yönelik şiddeti izleme çalışmalarında nitel ve nicel veriyi birlikte düşünmek özellikle sayısal veri olarak ulaşılamayacak bilgilere kadınların tanıklıkları, deneyimleri ve anlatıları yoluyla ulaşmak açısından önemlidir.

İnsan hakları izleme etik ve güvenlik ilkelerine uyarak yapılır. Kadına yönelik şiddet konulu izlemelerde etik ve güvenlik ilkelerine uygun hareket etmek ekstra önem taşır. Özellikle şiddete maruz kalmış kadınlar ile görüşme vb. yöntemlerle veri toplanacak ise kadınların izni, gizlilik ve güvenliği sağlanmalıdır. Kadınları yeniden travmatize edebilecek dil ve yöntemlerden kaçınılmalıdır. Bu görüşmeleri yapacak kişilerin kadına yönelik şiddet ve şiddetin kadınlar üzerindeki etkileri, şiddete maruz kalmış kadınlarla görüşme yapılırken dikkat edilmesi gereken konular hakkında bilgi ve deneyim sahibi kişilerden seçilmesi sağlanmalıdır.

Kadına yönelik şiddet izlemesi yapan, şiddete maruz kalmış kadınlarla sık ve uzun görüşme yapan kişiler bu durumdan etkilenecek, duygusal açıdan sorunlar yaşayabilirler ve bu durum ikincil travmaya neden olabilir. Bu nedenle bu çalışmayı yürütecek kişilere ikincil travma ve bundan korunma yolları hakkında bilgi verilmesi, süpervizyon desteği sağlanması gerekir.

Kadına yönelik şiddet konulu izleme çalışması yapanların, bulunduğu yereldeki ve ulusal ölçekteki şiddetle mücadele mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olması, bu adreslerin iletişim bilgilerinin bulunduğu bir broşür ya da metnin hazır bulundurulması veri ve bilgi toplanan kadınlara dağıtılması çalışmanın bir parçası olarak düşünülmelidir. Çalışma sonunda oluşturulacak izleme rapor ve bilgi notlarında da bu adreslere yer verilebilir.

^[10] SOGIESC kavramı özellikle insan hakları belgelerinde, LGBTI+ bireylerin çok boyutlu ayrımcılık ve şiddet biçimlerine karşı korunmasını sağlamak amacıyla kullanılır: Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression, and Sex Characteristics (Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsiyete İlişkin Özellikler)

İzleme çalışmasını bitirdikten sonra hazırlanan raporun etkili olabilmesi için kısa, kolay okunabilir, amaç, bulgu ve sonuçlarını açık bir şekilde ortaya koymasına dikkat edilmelidir. İnsan hakları izleme raporlarının iyi standartları konusunda Etkiniz tarafından hazırlanan Hak Örgütleri İçin İnsan Haklarını İzleme Rehberini inceleyebilirsiniz.

İzleme çalışması sonucu yazılan raporlarda yer alan bulguların, sadece raporda kalmayarak, uluslararası insan hakları mekanizmalarına taşınması kadına yönelik şiddetle mücadele açısından önemlidir. CEDAW Komitesi (BM), GREVIO (İstanbul Sözleşmesi İzleme Organı – Avrupa Konseyi), İşkenceye Karşı Komite (BM), Evrensel Periyodik İnceleme (BM İnsan Hakları Konseyi) gibi mekanizmalara bu konuda başvuru yapılabilir.

Kadına Yönelik Şiddetin İzlenmesi İçin Gerekli Bilgiler ^[1]

- Kadına yönelik şiddetin gerçekleştiği politik, toplumsal, kültürel ve ekonomik koşullar ve ortam, öte yandan kadına şiddete gösterilen siyasi, hukuki/yargısal ve toplumsal tepki
- Kadınların ve kız çocuklarının davranışları ve cinselliğini düzenleyen toplumdaki yerleşik adetler, gelenekler ve dini değerler
- Kadınları şiddetin her biçiminden koruyan (ya da koruyamayan) mevcut yasalar, düzenlemeler ve usuller
- Kadına yönelik şiddet vakalarının vaktinde, tarafsız ve nesnel bir biçimde soruşturulmasını güvence altına alacak, şiddete maruz kalanların adalete erişimini sağlayacak, zararını telafi edecek önlemler ve politikalar
- Kadına şiddeti önlemeye ve müdahale etmeye yönelik yapılar
- Şiddete uğrayan kadınlara yönelik destek hizmetlerinin varlığı (özel emniyet hizmetleri, sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, adli yardım, sığınaklar vs.) ve erişilebilirliği
- Kadına yönelik her türlü şiddet vakalarına ve şiddete uğrayanlara dair düzenlenmiş istatistiki veriler (şunları da içerecek biçimde: yaş, ırk, din, engellilik, etnik köken, eğitim, göçmen statüsü, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, ekonomik koşullar, ve diğer statüler)
- Şiddet ve ayrımcılığın kesiştiği alanlarda koruma açıkları (bu alanlar şunlar olabilir: ekonomik dışlanma, yoksulluk, eğitim, sağlık vs.)

^[1] UN Human Rights Office of the High Commissioner, Manual on Human Rights Monitoring: Monitoring and Protecting the Human Rights of Women, 2011, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter28_MonitoringAndProtecting.pdf

Kadına Yönelik Şiddet İzlemelerinde Başvurulabilecek Uluslararası Mekanizmalar

Kadına yönelik şiddet izleme çalışmalarının sadece ulusal düzeyde değil, uluslararası insan hakları mekanizmaları aracılığıyla da görünür ve etkili hale getirebilmek için uluslararası insan hakları mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olmak ve onları kullanmak gerekir.

Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler çatısı altında yer alan insan hakları mekanizmaları çeşitlidir.

Avrupa Konseyi Mekanizmaları

- **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AHİM):** “İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi” kapsamında yer alan haklara yönelik ihlaller için yapılan başvuruların incelenip, karara bağlandığı organdır. Şiddete maruz kalan kadınlar için “Yaşam Hakkı”, “İşkence ve Eziyet Yasağı”, “Ayrımcılık Yasağı” gibi sözleşme hükümlerinin ihlali kapsamında başvuru yapılabilir.
- **Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi:** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının icrasını sağlayan organdır. AHİM tarafından verilen kararların taraf devlet tarafından yerine getirilip getirilmediğini belli periyotlarla izler. İzleme süreçlerine sivil toplum örgütleri hazırladıkları raporla katılabilir. Örneğin: Kadına yönelik şiddete ilişkin Opuz grup davalarının izlenmesi süreçlerine Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı hazırladığı raporlarla dahil olmuştur.
- **Avrupa Sosyal Haklar Komitesi:** “Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi”nin uygulanmasını denetler. Sözleşme kadınları ilgilendiren pek çok hak ve kadına yönelik şiddeti de içeren hükümler barındırmaktadır. Komitenin yaptığı ülke inceleme süreçlerine sivil toplum örgütleri hazırladıkları raporla katılabilir.
- **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO):** “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)”nin taraflarca uygulanmasını denetleyen organdır. Uzman grubu taraf ülkelere sorular sorarak, aldıkları cevapları değerlendirerek ülke raporları hazırlar. STÖ’lerde bu sürece hazırladıkları rapor ve uzmanların yaptıkları ülke ziyaretleri sırasında görüşmeler yaparak katkıda bulunabilirler. Türkiye 20 Mart 2021 tarihinde resmî gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile sözleşmeden çıkmıştır.

- **İnsan Ticaretiyle Mücadele Uzmanlar Grubu (GRETA):** “İnsan Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesi”nin taraflarca uygulanmasını inceleyen organdır. Kadınlar ve kız çocuklarının insan ticaretine maruz kalma olasılığı yüksektir. Bu çerçevede insan ticaretinin en yaygın biçimlerinden biri olan kadın ticareti; kadına yönelik şiddetin ağır biçimlerinden biri olarak görülmektedir. Kurul üyeleri taraf ülkelere ziyaretler düzenleyerek raporlar hazırlar. STÖ’ler bu ziyaretler sırasında kurul üyeleri ile görüşerek ve tavsiyelerini sunarak bu sürece katkıda bulunabilirler.
- **Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi Taraflar Komitesi (Lanzarote Komitesi):** “Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)”nin taraflarca uygulanmasını inceleyen organdır.

Birleşmiş Milletler Mekanizmaları

- **Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi:** “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)”nin taraflarca uygulanmasını denetleyen organdır. CEDAW’ın 12,19 ve 35 no’lu tavsiye kararları ile kadına yönelik şiddet sözleşme kapsamına alınmıştır. Bu çerçevede kadına yönelik şiddet başvuruları bu mekanizmaya taşınabilmektedir. CEDAW İhtiyari protokolü Türkiye tarafından 2003 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Protokol kapsamında kadınlar ve gruplar bireysel başvuru yapabilmektedir. CEDAW Komitesi 4 yılda bir taraf ülkelerin sunduğu raporları inceleyerek tavsiye kararları ve nihai yorumlar açıklar, gerek görmesi halinde ülke ziyareti yapar. STÖ’ler de gölge rapor hazırlayarak bu sürece katkıda bulunabilmektedir.
- **İşkenceyle Mücadele Komitesi:** “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme”nin taraflarca uygulanmasını denetleyen organdır. Kadına yönelik şiddet sistematik oluşu, kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğünü zedeleyen tarafıyla işkence olarak değerlendirilir. Ayrıca kadınlar özellikle kapalı resmi merkezlerde, devlet görevlileri tarafından da cinsel, fiziksel şiddete yani işkenceye uğrayabilmektedir. Bu çerçevede ele alınan hak ihlalleri için rapor hazırlayarak komiteye başvuru yapılabilir. “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesine İlişkin İhtiyari Protokol” kapsamında komiteye bireysel başvuruda yapılabilir. Komite üye ülkelere ziyaretler düzenleyerek çeşitli taraflarla görüşmeler yapar, STÖ’ler bu ziyaretler sırasında komite üyeleri ile görüşmeler de yapabilirler.

- **Evrensel Periyodik İnceleme:** BM İnsan Hakları Konseyi yetkisi altında kurulmuştur. Tüm BM üye Devletlerinin insan hakları durumunu belirli periyotlarla (her 5 yılda bir) gözden geçirir. Kadına yönelik şiddet dahil pek çok hak grubuna yönelik durum için STÖ'ler rapor hazırlayarak sürece katkı sunabilir.

Özel Raportörler

Özel raportörler, insan haklarıyla ilgili durumu incelemek ve incelediği duruma ilişkin bildirimde bulunmak üzere BM tarafından görevlendirilir. Hazırladıkları raporlar ile inceleme yaptıkları tematik alana yönelik bilgi sunarak, tavsiyelerde bulunabilirler. STÖ'ler raporlar/bilgi notlarını raportörlere ulaştırarak, onların hazırladığı raporlara katkı sunabilirler. Ayrıca raportörlerin ülke ziyaretleri sırasında görüşme yaparak, var olan durumu doğrudan aktarabilirler. Kadına Yönelik Şiddet ile ilgili olabilecek bazı raportörler şunlardır;

- Kadına Karşı Şiddet, Sebepleri ve Sonuçları Özel Raportörü
- İnsan Ticareti Özel Raportörü
- Cinsel Yönelim ve Cinsel Kimliğe Dayalı Şiddet ve Ayrımcılıktan Korunma Bağımsız Uzmanı

Bu alandaki güncel bilgilere BM İnsan Hakları Ofisi web sayfasından ulaşılabilir: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council/special-procedures-human-rights-council>

Ekibiniz için Egzersiz Önerileri

- Kadına yönelik şiddete ilişkin bir izleme raporunu, bu bilgi notunda anlatılan iyi standartlar açısından inceleyin, rapordaki eksik hususları, belirsizlikleri not edin ve nasıl geliştirilebileceğini tartışın.
- Bu bilgi notunda açıklanan uluslararası mekanizmalardan birini seçerek, son on yılda, Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusu ile ilgisini kurabileceğiniz tavsiyelerini belirlemeye çalışın.
- İnternet ya da gazetede yer alan bir kadın yönelik şiddet haberi belirleyin. Bu haberi; şiddet türleri, şiddet nedeniyle kadının yaşadığı/yaşayabileceği diğer ihlallerin neler olabileceği, şiddete ilişkin hangi verilere yer verildiği, hangi verilere yer verilmediğini içerecek biçimde not alarak tartışın.
- Yerelinizde kadına yönelik şiddeti izlemeye dair bir çalışma yapacağınızı varsayarak, bu çalışmanın amacını, hedef grubunu ve veri toplama yöntemlerinizi belirleyin. Kesisimsellik çerçevesinde belirlediğiniz bu aşamalarda nelere dikkat etmeniz gerektiğini tartışın.
- Engelli göçmen kadın ve kız çocuklarının maruz kaldığı şiddet biçimlerine yönelik bir izleme çalışması yapacak olsanız, hangi uluslararası standartları dikkate almanız gerektiğini, nedenleri ile birlikte tartışın.

İlginizi Çekebilir!

STÖ İzleme Örnekleri – Türkiye’den Raporlar

Uluslararası insan hakları mekanizmalarının yalnızca “şikâyet” başvuruları için değil; aynı zamanda STÖ’lerin raporlama ve savunuculuk faaliyetlerini güçlendirmek için de kullanılabileceği unutulmamalıdır. STÖ’lerin uluslararası mekanizmalara sunduğu raporlar; gerçek durum ve deneyimlere dayalı verilerin üretimini, devletin söz konusu hak alanına ilişkin yükümlülüklerinin izlenmesini, o alandaki haklar ve duruma ilişkin STÖ’lerin politika önerilerinin duyulmasını, ulusal ve uluslararası alanda o hak alanına ilişkin savunuculuk aracının oluşturulmasına dayanak sağlayarak insan hakları mücadelesini güçlendirir.

Kadına yönelik şiddet alanında raporlar hazırlayarak uluslararası mekanizmalara başvuruda bulunmuş STÖ raporlarından bazıları şunlardır.

- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Opuz Grup Davalarının izlemesini yaparak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine raporlar sunmuştur. <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/aihm-opuz-grup-davasi-2023-golge-raporu>
- CEDAW sivil toplum yürütme grubu çeşitli kadın ve LGBTİ örgütlerinden oluşmaktadır ve her periyodik dönemde bir araya gelerek oluşturdukları gölge raporu CEDAW Komitesine sunmaktadır. Son periyodik dönem raporu 2022’de hazırlanmıştır. Rapordaki tematik alanlardan biride kadına yönelik şiddettir. <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/cedaw-8-periyodik-donem-golge-raporu>
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, uzun yıllardır çalıştıkları ve izlemesini yaptıkları cinsel şiddet konusunda BM İşkenceyle Mücadele Komitesine rapor sunmuştur. <https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2024/06/ikk-fethiye-davasi.pdf>
- BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörünün “Ağır ve Sistemik bir İnsan Hakları İhlali ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Türü Olarak Tecavüz” tematik raporu'na katkı sunmak üzere bir rapor hazırlamıştır. https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2020/06/CSMD_raporu_20_05_2020-1.pdf